

УТИЦАЈ НУКЛЕАРНОГ ОРУЖЈА НА ТАКТИЧКА ДЕЈСТВА

Иако је од употребе прве атомске бомбе прошло тек десет година, наука је у овом раздобљу направила крупне кораке. Пронађене су атомске бомбе веће разорне моћи и испитано њихово дејство на разне врсте циљева и откривена је хидрогенска бомба. Упоредо са опитима за побољшање нуклеарног оружја изводе се на великим полигонима и обимне вежбе са циљем да се усаврши примена новог оружја у борбене сврхе. На великим маневрима се у готово све врсте борбених дејстава укључује и употреба нуклеарног оружја. Иако се јачина, моћ, врста и масовност тактичког нуклеарног оружја којим располажу поједине државе сматрају за тајну, ипак се у литератури све чешће срећу разматрања о тактичкој примени овог оружја у будућем рату. При томе се скоро увек констатује да ће општа начела за вођење рата остати и даље у важности, али да ће примена нуклеарног оружја утицати на измене у тактици и ратној техници.

Данас се већ сматра да се нуклеарно оружје може корисно употребити за припрему или заштиту искрцавања са мора или из ваздуха, за пробој позиционе одбране, за заустављање непријатељске офанзиве, итд. Постоји гледиште да би било врло корисно употребити ово оружје против бројно надмоћнијег непријатеља. На тај начин би и бројно слабија страна, уз подршку нуклеарног оружја, била у могућности да нападне и бројно јачег непријатеља, који не би имао ово оружје. Даље се сматра да је атомска бомба бачена из авиона углавном оружје стратешког значаја, док се у тактичке сврхе може употребити ретко — само онда када би то борбени услови неопходно захтевали. У том би случају, због недовољне прецизности тучења циља из авиона, било потребно да се осигурају сопствене трупе. За тактичке сврхе сматрају се погоднијим гранате из атомских топова и разне врсте нуклеарних пројектила, чија је разорна моћ слична оној код атомске бомбе. Зато се атомска артиљерија, због веће прецизности и лакше организације садејства са трупама на фронту, сада сматра као основно тактичко нуклеарно оружје.

Постоје разна гледишта о вероватноћи употребе нуклеарног оружја у будућем рату. По једнима се негира могућност примене овог оружја, због тешких последица које би она имала за обе стране — као што из истих разлога у току Другог светског рата нису били употребљени ни бојни отрови. Дакле, основни аргумент овог гледишта је да се нуклеарно оружје може окренути против оних који га употребе.

Суштина другог гледишта састоји се у тврдњи да у будућем рату може доћи до употребе нуклеарног оружја и да треба бити спреман за вођење атомског рата. По њему нуклеарно оружје може бити употребљено у разним видовима борбе, те зато треба бити спреман не само на предузимање разних мера противатомске заштите, већ и на измену извесних устаљенијих начела за вођење борбе, а у вези са тим и на измену формације јединица.

Но, и поред непрекидних испитивања и вежби, чињеница је да данас нико у свету нема довољно тактичких искустава у рату са применом нуклеарног оружја.

Познато је да су за производњу нуклеарног оружја потребни велики индустријски потенцијал и ретке сировине, до којих нарочито мале земље тешко долазе. Зато се поседовање нуклеарног оружја сматра као значајно не само техничко, већ и ратно преимућство, којим, засада, располажу готово искључиво богате и индустријски развијене земље.

Чињеница је да су наши народи у ближој и даљој прошлости водили ратове са јачим непријатељима и да су их ипак побеђивали. Услед тога је наше ратно искуство, а нарочито искуство старешињског кадра који је руководио у току последњег рата у борби са надмоћнијим непријатељем, огромно и незаменљиво. Тактика коју су примењивале наше јединице у току разноврсних борбених дејстава у специфичним условима претстављала је готово увек изненађење за непријатеља.

Наоружан тенковима, авионима и топовима већих калибара, непријатељ је свуда примењивао признате тактичке методе да би нас уништио. Он је често доводио наше снаге у врло тешку ситуацију, гонио их и окруживало, али у погледу крајњих резултата дејстава непријатељ је обично трпео велике губитке и присиљаван је на повлачење или је задобијао такве ударе да је био потпуно разбијен. Због тога, иако не располажемо никаквим тактичким искуствима у погледу употребе нуклеарног оружја, сматрам да би било корисно проанализирати и неке тактичке принципе из нашег НОР-а, на којима се заснивала наша борба против технички и бројно надмоћнијег непријатеља, и извући закључке у погледу могућности њихове примене и у условима атомског ратовања. Али, при томе не треба схватити да ће тактику коју смо примењивали у НОР-у увек и у свим случајевима бити могуће и корисно применити и у условима атомског рата.

Утицај нуклеарног оружја на маневар у одбрани

Разматрања о утицају нуклеарног оружја на одбрану не би смела произлазити само из ефекта дејства овог оружја, већ и из вероватне тактике нападача при употреби нуклеарног оружја. Ако разматрамо дејство номиналне атомске бомбе (употребљене код Хирошиме — чијем дејству, по мишљењу многих, приближно одговара дејство тактичког нуклеарног оружја), видећемо да је ефекат њеног дејства

различит, зависно од удаљености од центра експлозије.¹⁾ Осетљивост неке јединице на дејство нуклеарног оружја много је мања у одбрани но у нападу, јер је она распоређена на већем пространству и у већој мери може да примени укопавање. Планинско земљиште и крас, који због испресецаности пружају већи број природних заклона, умањиле још више дејство нуклеарног оружја. Распоред дивизије која се брани на фронту од око 10 км, захватиће простор око 60 км². Једна номинална атомска бомба нанела би браниоцу тешке губитке на простору од 1,30 км², средње губитке у захвату 3,1 км², а лаке на 9,7 км². Ако претпоставимо да су главне снаге и средства дивизије груписани на простору од 12 — 18 км², видећемо да би за наношење тешких губитака било потребно око 12 номиналних атомских бомби, а за средње губитке око 4 — 6. Дакле, за неутралисање главних снага дивизије требало би употребити 4 — 6 атомских бомби.

Неки аутори сматрају да је за нападача који располаже нуклеарним оружјем врло погодно да га употреби за пробој одбранбеног положаја браниоца, непосредно пре почетка напада. Тако би корпус на својем фронту напада могао да добије подршку са више нуклеарних пројектила избачених у кратком временском размаку у време док би му се трупе још налазиле на полазном положају (са одговарајућом зоном сигурности). Првенствени циљеви за нуклеарно оружје били би они објекти браничевог главног одбранбеног појаса чијим се заузимањем омогућава дивизијама првог ешелона корпуса што бржи пробој браничевог положаја. Ти циљеви би обично били доминантни тактичко-топографски положаји, који се налазе на важним правцима наступања. Трупе би се обично уводиле у пробој одмах после експлозије, стим што први ешелони дивизија могу да добију задатак да пробију главни одбранбени појас, а други ешелони да се употребе за заузимање објеката, који су испред или на самом другом одбранбеном појасу. У циљу што веће покретљивости и брзог наношења удара, други ешелони треба да су моторизовани, ојачани тенковима и подржани авијацијом. Први ешелони корпуса требало би да искористе у највећој мери ефекат атомског дејства и да у једном налету пробију не само главни већ и други одбранбени појас браниоца, како би се други ешелони могли увести у пробој и усмерити у обухват или обилазак. Обухват и обилазак у почетној фази напада не би били погодни облици маневра, јер им је извођење исувише сложено, док би извршење пробоја мањим снагама уз подршку атомским зрнима било много једноставније и са више изгледа на успех. Притом многи аутори сматрају да и бројно слабији нападач, уз употребу атомског оруђа, може да изврши успешан напад.

¹⁾ Номинална атомска бомба проузрокује, на трупе у рововима у кругу полупречника 650 м тешке, на 1000 м средње, а на 1800 м лаке губитке; а на незаклоњене трупе у кругу полупречника 1800 м тешке, на 2400 м средње, а на 3200 м лаке губитке.

Тешким губицима сматрају се они код којих је 100% повређених, а 50% мртвих, средњим се сматрају они код којих је 50% повређено, а 10% мртвих, а лаким они код којих има 10% повређених и мало мртвих.

Како би требало пружити отпор нападачу? Узимајући у обзир дејство нуклеарног оружја и његову вероватну примену у нападу, постаје очигледно да почетна густина живе силе и ватрених средстава на тежишту одбране, у мери која се сада сматра потребном, не може довести до успеха у одбрани. И поред свих мера противатомске заштите, она мора бити у приличној мери смањена.

У току НОР-а ми нисмо сматрали за потребно и важно да у одбрани постигнемо ону густину ватре која је била понекад и потребна и како то налажу искуства из Другог светског рата. Наиме, бројна и техничка надмоћност нападача присиљавале су нас да избегавамо примену крутих и непрекидних линија одбране са одговарајућим ватреним системом, које је непријатељ могао врло брзо да пробије. Снага нашег отпора је базирала више на изненађењу у погледу места отпора (чувањем у тајности положаја које смо организовали за одбрану) и на различитим начинима извођења одбране. Тако, ми нисмо организовали отпор по већ уобичајеном систему (главни положај, међуположај, резервни положај) нити наслоном на топографски најјаче објекте од којих би сваки имао своју већ уобичајену улогу у систему извођења одбране. Да смо овако радили, нападач би могао врло брзо да открије ове положаје и да их, захваљујући својој надмоћности, одмах и пробије. Но, ми нисмо избегавали одбрану по дубини, већ смо отпор организовали на узастопним положајима.

Груписање снага и организацију положаја вршили смо не само према правцима за фронталну одбрану, већ често и на боковима својих положаја према местима са којих су наше снаге могле вршити противнападе у најосетљивије делове нападачевог борбеног поретка (па и у његову позадину). Тако исто смо често примењивали изненадне нападе на нападача док се развијао на полазним положајима за напад.

Сматрам да би слична тактичка дејства у одбрани била такође корисна и у случају употребе нуклеарног оружја од стране нападача. Одржавање у тајности положаја организованих за одбрану, различита дубина одбранбених појаса и појединих положаја, непрекидне промене у груписању снага, и т.сл., отежавали би нападачу примену атомске подршке или би се она извршавала у празно. Ово, свакако, захтева да јединице браниоца буду јако покретне. Сигурно је, међутим, да положаји за одбрану у оквиру главног одбранбеног појаса не би више требали да буду на истим отстојањима као досад, већ на таквим која одговарају идеји употребе снага и начелу сигурности (да се једном атомском бомбом не униште једновремено две линије одбране). Ово би свакако изазвало и повећање отстојања и између појединих појасева одбране.

Покривено и испресецано брдско-планинско земљиште свакако би олакшавало такву организацију одбране. Дејство нуклеарног оружја на планинском земљишту било би корисно шире размотрити, али због његове обимности не бих се на овом питању задржавао. Само ћу напоменути да изгледа да би у будућности планинске и крашке области могле постати зоне у којима би бранилац баш желео да групише

своје главне снаге и средства и да изводи отсудан маневар ради ту-чења нападача.

Појачани значај удара и активности у одбрани нису новост у нашем ратовању. О питању јачине, места и улоге резерви у одбрани у условима атомског рата, постоје различита гледишта. Неки сматрају да резерве треба да буду врло јаке и врло покретне како би брзим и снажним противнападима спречиле нападача да искористи успех свога атомског дејства. Други мисле да баш због све веће примене моторизације није потребно имати јаке резерве у дубљој позадини, јер би оне претстављале маркантан циљ погодан за атомско дејство. Ову улогу могу да приме на себе резерве или мање ангажоване снаге на суседним отсецима, које се могу врло брзо рокирати.

Мислим да за одбрану у тактичком смислу у условима атомског рата неће више бити толико важни густина ватре испред главне борбене линије и сам начин организације главног и другог одбранбеног појаса, како нам то намећу искуства из Другог светског рата, већ ће бити много важнији начин на који ће се изводити одбрана. Однос између отпора и удара у одбрани у првој фази борбе досада је врло често ишао у корист отпора. При томе се сматрало да ће бројно и технички слабији бранилац, бољом организацијом ватре и јачом фортификациском организацијом земљишта моћи да нанесе нападачу веће губитке, а потом да потражи решење у удару. Међутим, употребом нуклеарног оружја, нарочито у почетку напада, вероватно ће бити измењен однос отпора и удара у корист удара, што ће, свакако, зависити од величине губитака које бранилац претрпи у првој фази одбране, као и од осталих чињеница на којима базира отпор. Осим тога, због бржег дејства нападача и веће динамичности борбе отпор и удар ће се много брже међусобно смењивати.

Изненадни удар^а у бок нападача, који продире користећи атомску подршку, нанеће му свакако веће губитке но отпор против кога се може поново да употреби атомско дејство. Због тога би требало у одбрани више потенцирати удар резерви, и то не само оних из дубине већ и оних са суседних фронтава. За ово могу да нам послуже као пример случајеви успешно вођене одбране у току НОР-а, која је била врло динамична. Да поменем само познати пример вођења одбране наших јединица на правцу Г. Вакуф — Прозор — Рама у току Четврте непријатељске офанзиве, када се водила битка за рањенике. Он довољно илуструје како могућност скидања јединица са суседних отсека и њихово брзо упућивање ноћу и по беспутном терену на места погодна за извршење противнапада, тако и чињеницу да и противнапади мањих јединица, као и брзо смењивање отпора и удара од стране браниоца, могу често пута имати одлучујући значај.

Атомско дејство може наметнути потребу за брзим извођењем противнапада и мањим јединицама, при чему атомска експлозија треба да послужи резервама у близини као знак за извршење покрета у том правцу ради спречавања продора нападача. Отпор и мањих јединица, а нарочито њихови противнапади на бокове нападачевих трупа, треба да успоре његово наступање. У блиском контакту са

браниоцем нападач неће бити у могућности да примени нове експлозије. Отпором на раније утврђеним линијама, применом заседа и мањим противнападима треба да се створе услови за увођење у бој крупнијих снага браниоца. Пошто се упућивањем јачих снага у противудар дању, ове могу изложити атомском дејству нападача, то за противударе дању када је год могуће, треба користити покривено земљиште, маглу и остале услове природног маскирања.

Предња разматрања немају за циљ да умање важност утврђивања при изграђивању одбранбеног система. Напротив, у још већој мери него досада (кад год то допуштају време и остали тактички услови) треба изграђивати заклоне и склоништа, јер они умногоме смањују губитке. Но, по моме мишљењу, ови објекти вероватно неће бити доминантни у систему организације и извођења одбране, како то многи сматрају.

Употреба убачених јединица у позадину нападачевог борбеног поретка, са циљем да се уништавају атомска оруђа, требало би да буде редовна пракса.

Примена мера противатомске заштите свакако ће умногоме смањити губитке, иако се ове мере не могу увек у потпуности спровести, нарочито у условима брзог извођења операција. Зато је потребно и у одбрани разредити снаге по фронту и дубини, са таквим растојањима и отстојањима између пешадиских батаљона, да дејство једног атомског пројектила не захвати више батаљона, а задржати јаче груписање само на тежишту одбране. Према томе, будућа одбрана биће устvari одбрана на широком фронту.

Противнападе на нападача требало би обавезно изводити још док се он развија на полазном положају за напад, као што смо то често чинили у току НОР-а. Тиме би се не само дезорганизовао његов нападни поредак, већ би се долажењем у непосредни контакт са његовим снагама нападач спречио да употреби нуклеарно оружје, јер би истовремено морао да изложи и сопствене снаге уништењу и губицима.

Утицај нуклеарног оружја на примену неких начела у нападу

Ако разматрамо дејство номиналне атомске бомбе, видећемо да би тешки губици били нанети на просторији од око 10 km^2 , средњи на даљих $7,3 \text{ km}^2$, а лаки на следећих 16 km^2 од укупно 32 km^2 колико захвата зона дејства једне атомске бомбе. Према сада важећим начелима сматра се да величина рејона прикупљања за напад зависи од величине јединице, покривености земљишта, активности непријатељске авијације, итд., с тим што се увек тежи да зачелни делови могу благовремено стићи на полазни положај за напад (односно у рејон за смену). Такав рејон за пешадиску дивизију обухвата просторију од $40 - 80 \text{ km}^2$. Полазни положај за напад по садашњим гледиштима захвата прилично малу просторију, јер се сматра да јединице треба да буду на њему прикупљене и груписане онако како ће се употребити кад отпочне напад, а нарочито на правцу главног удара. Та просторија износи за дивизију од $8 - 16 \text{ km}^2$.

Ако упоредимо величину ових просторија са зоном у којој једна номинална атомска бомба наноси тешке и средње губитке, видећемо да је за уништење или онеспособљење основних снага и средстава једне пешадиске дивизије довољна на полазном положају једна, а у рејону прикупљања две до три такве бомбе.

Ови подаци нам показују да се на груписање нападачевих снага (када постоји могућност употребе нуклеарног оружја од стране браниоца) не сме гледати као раније, већ јединице треба да буду у рејонима прикупљања знатно више растурене (разређене). Пешадиска дивизија би требало да буде тако разређена да дејство једне атомске бомбе у рејону њеног прикупљања не би могло да нанесе тешке и средње губитке снагама већим од једног батаљона или дивизиона. У том циљу отстојања и растојања између центара рејона прикупљања појединих батаљона и дивизиона требало би да износе по 4.600 м (или око 5 км). Према томе, рејон прикупљања пешадиске дивизије тројног формациског састава износио би око 300 км², тј. приближно толико колико сада износи рејон прикупљања корпуса. Отстојања и растојања између јединица на планинском земљишту могла би бити знатно мања, па би, према томе, биле мање и површине груписања јединица. Површина димензија 30×10 км је веома велика и питање је да ли би непријатељ имао рачуна да ради уништења једне дивизије у рејону прикупљања употреби 18 атомских бомби. Много погоднији услови за то нуде се браниоцу за време смене нападачевих јединица или непосредно пред полазак у напад. Због тога би свако задржавање на полазном положају нападачеву концентрацију снага и средстава изложило великим губицима од браниоцевог атомског дејства.

Неки писци предлажу да се ово питање реши на тај начин што би се избегавала смена по досада устаљеним начелима. Они сматрају да јединице одређене за напад треба да дођу на полазни положај директно из рејона прикупљања, и то последње ноћи пред напад, с тим да без задржавања на полазном положају крену у напад. Велика брзина покрета нападачевих јединица (пуна моторизација), а затим добро усклађено садејство и тајност, имали би одлучујућу улогу у оваквом дејству. Међутим, по моме мишљењу, наведеним условима и мерама не би се у потпуности решило ово питање, јер и даље постоји могућност атомског дејства на прикупљене нападачеве снаге (па макар и у току самог напада), што може и тренутно да укочи напад. Када би бранилац само са 2 — 3 атомске бомбе дејствовао на згуснути нападни поредак првог ешелона корпуса, односно армије (какав је по садашњим начелима предвиђен), непосредно пред напад или пре него што је нападач овладао главним положајем, он би нападачу несумњиво нанео велике губитке. У том случају нападачу не би преостало ништа друго него да уводи у напад нове снаге, тј. своје друге ешелоне, по којима би бранилац такође могао да дејствује атомском бомбом, тако да би нападач у сваком случају вероватно био спречен у извршењу задатка.

Примена и остварење маневра у нападу. Из досадашњег разматрања произилази да у сваком случају треба применити нове начине

увођења снага у напад. По једном гледишту треба приступити раздвојеном увођењу снага, на тај начин што би се батаљони, односно дивизиони, држали раздвојено све до момента када ће кренути у напад, односно ступити у борбу. То значи да би други ешелон пука био на отстојању од око 2,3 км (а сада је на 200 — 300 м), а други ешелон дивизије (пошто је нормално јачине пука) требао би да се креће у рашчлањеним стројевима најмање 2,3 км позади другог ешелона пука. Ово би, свакако, утицало на тактичку употребу других ешелона и у извесној мери доводило у питање и непрекидност напада. Исто тако вероватно је да би оволико удаљени пешадијски делови били употребљени са задоцњењем и у условима тесног садејства, а поготову ако се крећу пешке (нису моторизовани). Но, и покрет моторизованих јединица у рашчлањеним стројевима, ван добрих путева и у сфери артиљерског и авиодејства браниоца биће вероватно успорен, а поготову ако дође до атомског дејства непријатеља.

На основу оваквог разматрања долазимо до закључка да је у условима атомског ратовања неодрживо гледиште о потреби да нападач располаже обавезном надмоћношћу од 3 — 5 пута у пешадији, 6 — 10 у артиљерији, 3 — 4 пута у тенковима, итд., као и о потреби груписања знатних снага на правцу главног удара, јер су овакве групације врло погодне за атомско дејство. Зато се намеће потреба да се досадашњи начин извођења напада подвргне извесним већим корекцијама. Тешко је рећи у чему би требало извршити корекције: да ли у груписању снага, начину извођења напада, а нарочито маневра у нападу, или у начину потхрањивања свежим снагама које се брзо троше, итд., јер не постоји никакво ратно искуство у погледу употребе нуклеарног наоружања. Но, ако се потсетимо на нека искуства нашег НОР-а, наићи ћемо на извесне чињенице које се могу логично искористити, иако се услови под којима се вршио напад у овом рату не подударaju са условима које намеће употреба нуклеарног оружја. Тако, на пример, чињеница да смо у току НОР-а често нападали иако нисмо имали надмоћ не само у општем смислу, него ни на правцу главног удара, наводи на помисао да би се слично могло поступити и у условима атомског ратовања.

Многи непријатељски официри, заробљени у току рата, изјављивали су да их је чудила смелост у извршењу наших напада, брзина покрета и груписања, као и сам начин напада. Неки су ишли тако далеко да су нас отгуживали да не знамо да ратујемо, јер се не придржавамо устаљених тактичких начела и да бисмо вероватно претрпели пораз само да смо у сукобу са њима поступали онако како су они сматрали да је правилно и да је требало поступати. Међутим, они нису схватили да су нам баш тиме одавали признање, јер смо примењивали такве поступке какве они нису очекивали. Често пута, када су они сматрали да су наше снаге прикупљене на одређеном месту, и када су предузимали напад да би нас уништили, наше снаге ту већ нису биле, тако да су они вршили удар у празно или су их наши изненадни противнапади збуњивали и реметили им створене планове. Ово наводим стога што се озбиљније научне анализе ефекта и тактичке

употребе нуклеарног оружја, макар се у потпуности и не подударале, слажу у једном: да нуклеарно оружје захтева од трупа већу брзину покрета и већу маневарску способност снага и средстава, брзо груписање снага, нарочито за офанзивна дејства, као и брзо прегруписавање снага и средстава. А ми смо све ово тако често примењивали у току НОР-а. Наиме, ми смо бројну и техничку надмоћ непријатеља парирали моралном снагом, изненађењем, брзим и правилним груписањем снага и коришћењем ноћи за напад, погодним избором правца главнотог удара, честим инфилтрацијама у дубину непријатељског распореда, итд. Ове карактеристике нашег напада у НОР-у, поред осталих мера које смо примењивали, могле би да дођу до изражаја и у нападу на браниоца који располаже нуклеарним оружјем.

Изненађење у погледу груписања снага остваривале су наше јединице у току НОР-а захваљујући великој брзини којом су се пребацивале из једног рејона у други. Тада су наше дивизије и бригаде биле врло покретљиве, поред осталог и зато што су располагале мањом техником, а нарочито што су биле без тешког оружја. Зато су и биле способне да изврше брзе покрете (20 — 30 км у току једне ноћи) и да у току исте ноћи отпочну напад на непријатеља на сасвим другом месту, а не тамо где га је очекивао на основу груписања наших снага у току дана.

Ноћни покрети тактичких јединица из шпирх рејона концентрације (удаљених 20 — 30 км од места напада) и прелазак у напад у току исте ноћи могу се корисно применити у атомском рату, јер нападач тиме избегава не само атомско дејство, већ и изненађује браниоца који још не очекује напад. С друге стране, шумовити, брдовити и планински предели пружају повољне услове за прикривен покрет и дању. А да би се могли изводити брзи покрети, потребно је извршити извесне промене у формацији и наоружању тактичких здружених јединица или за сваки конкретан случај оформити такве групе — ешелоне — које ће без тешкоћа моћи да изврше планирани покрет. Пошто не сме бити никаквог дужег задржавања на полазном положају, јер јединица треба одмах да крене у напад, било би корисно да се нападни поредак оформи још у рејону прикупљања или у току покрета ка непријатељу. Ради уједначеног покрета од рејона прикупљања ка фронту (полазном положају за напад) не би било корисно у оквиру једне борбене групе користити родове или јединице различите брзине кретања (пешнице или моторизоване), јер би то могло да изазове читав низ потешкоћа, а пре свега да умањи брзину покрета или да компромитује изненађење. Ако се тако буде радило, полазни положај за напад изгубиће своју досадашњу улогу.

Груписање снага за напад требало би да буде што простије, јер иначе неће моћи да се оствари потребно садејство после дугог и напорног марша из удаљеног рејона прикупљања и да се брзо пређе у напад. У овом погледу могу нам послужити за доказ чести примери недовољног садејства у прошлом рату, нарочито у погледу неједновремености почетка напада (особито када су нападни објекти били удаљенији).

По садашњим гледиштима правац главног удара може да изводи директно или индиректно на тежиште непријатељске одбране. Када смо надмоћнији од непријатеља, нарочито у техници, онда имају превагу услови за употребу технике, нарочито тенкова, те се и главни удар може да изводи директно на тежиште непријатељске одбране. Но, у условима атомског ратовања тиме пружамо могућност браниоцу да лакше открије наше намере и да благовремено припреми своје противмере и употреби нуклеарно оружје на одговарајућим деловима фронта.

Мислим да би било корисно да се убудуће напад изводи на правцима на којима је непријатељска одбрана најслабија, па макар тамо и не били најпогоднији услови за употребу технике којом се располаже, јер тамо за почетне успехе није потребно груписати такве снаге и средства како се тражи по садашњим начелима за наношење главног удара. Разни тактичко-топографски ослонци браниоца (нарочито на главном положају) на којима он даје повезан и ефикасан отпор по фронту, не би требали да буду првенствени објекти на које треба усмерити правац главног удара. Напротив, требало би све снаге нападача који је продро у браниочев положај усмерити ка оним браниочевим снагама и средствима у дубини, чијим се уништењем цепају његове остале снаге на више одвојених група по дубини и тиме разбија браниочев отпор. Ово би омогућило да се наше снаге уклоне у дубину браниоцевог система одбране и у њега уклопе, приближујући се што више његовим снагама, па макар бранилац још владао тежиштима одбране. У оваквим ситуацијама браниоцу би било отежано, а често и онемогућено, да и прецизним нуклеарним оружјем дејствује, а да истовремено не угрози и сопствене снаге. Свакако, добро укопан бранилац, у дубоким и покривеним рововима, није толико изложен дејству исте атомске експлозије као што је то нападач. Али, бранилац ће се теже сналазити ако буде разбијен на одвојене групе по дубини, јер неће тачно знати одакле га и какве снаге нападају, тако да ће му и употреба нуклеарног оружја на ближе делове нападача бити знатно отежана. Продори наших батаљона и бригада у току НОР-а у утврђене непријатељске положаје, који су били најуспешнији баш на најслабијим местима, еластичним потхрањивањем врло брзо су прерасли у одлучујући удар.

Најповољнији облик маневра у нападу на браниоца који располаже нуклеарним оружјем био би обухват и обилазак. Пробој би, по моме мишљењу, требало избегавати због тога што је за њега потребно груписати јаке снаге, и то на таквом месту где ће претстављати уочљив и погодан атомски циљ.

Тешко је унапред сагледати успех атомске подршке нападаних радњи браниоца. Но, чињеница је да би бранилац требао претходно да доста одмакне сопствене снаге и средства (што би нападач могао благовремено да уочи добрим извиђањем), или да их жртвује.

На ток напада у дубини непријатељске одбране многи писци различито гледају. Неки сматрају да ће бити потребно да нападач, после овлађивања извесним рејонима, растури своје снаге, чиме би ума-

њию могућност атомског дејства. При томе се губи из вида да би у том случају иоле јачи противнапади браниоца могли врло брзо да зауставе нападача, одбаце га или чак униште. Овде је, по мом мишљењу, основно да се изломи непријатељски отпор у дубини одбране и да се браниочеве снаге разбију на низ одвојених и изолованих група. Нападач би се у овом случају могао упоредити са реком која је на најслабијем месту пробила насип и разлила се, а браниочев отпор са острвцима која вире из поплавлјене области. Основне снаге нападача требале би што брже да продиру у дубину одбране, како је то и досада предвиђано, и да се не деконцентришу. Степен деконцентрације зависио би од брзине којом се ове снаге могу опет да концентришу. Ако би бранилац јачим противнападима на бокове нападача успео да поново повеже своја мања острвца отпора која су се задржала у току одбране и да прекине привлачење свежих снага нападача, онда би нападачеве нове снаге морале прво да разбију или обиђу тај отпор, а потом да појачају силину удара. Тиме би се у великој мери отежало, па и онемогућило, браниоцу да употреби своје нуклеарно оружје на нападачеве предње пешадиске делове и тенковске снаге које носе општрицу удара.

Пошто би још неангажовани други ешелони (опште резерве) и тенковске снаге нападача, који се налазе на већем удаљењу, били више изложени атомском нападу, било би потребно да се пре употребе крећу онако како је то наведено за прве ешелоне и да се други ешелони већих здружених и оперативних јединица, начелно, уводе у бој ноћу.

Из предњег се може закључити да ће при нападу, у условима кад бранилац располаже нуклеарним оружјем, питање садејства бити далеко обимније и компликованије. Иначе, сматрам да ће напади из непосредног додира бити ређи, јер ће бранилац, да би могао употребити атомско оруђе, тежити да извуче своје снаге из додира, па макар му се нападач у томе и супротставио. Пошто је смена на полазном положају за напад врло осетљива на непријатељско атомско дејство, то ће, највероватније, јединице полазити у напад из рејона ван додира са непријатељем. Осим поменутог, и већа динамичност, као општа карактеристика борбе у условима атомског дејства, указује на могућност да ће напади ван додира са непријатељем бити нарочито често примењивани.

Могућност ноћних офанзивних дејстава, како напада тако и противнапада, претставља још једну карактеристику борбених дејстава у условима употребе нуклеарног оружја. Ноћна дејства, и то не само тактичким јединицама, већ и оперативним телима, позната су још из Другог светског рата. Међутим, она су тада извођена на мањој дубини, а увођење других ешелона, нарочито код већих јединица, често се вршило ујутру, тј. дању. Пошто ће се увођење других ешелона вршити ноћу, са тежњом да у току ноћи што дубље продру, то ће се и дубина извиђања са земље и из ваздуха морати да повећа, јер ће подаци о непријатељу и земљишту бити нужни са знатно веће даљине него до сада.

Инфилтрације у дубљој непријатељској позадини ради уништавања непријатељских атомских оруђа имаће особит значај. Јер, непријатељска тактичка атомска оруђа претстављају важан циљ, чијем уништењу треба тежити не само зато што су ретка и скупа, већ и зато што је то најефикаснији начин да се онемогући њихово дејство. По неким подацима домет тих оруђа креће се и до 30 км, а по неким одговара домету тешке артиљерије. Према томе, ради што бољег искоришћавања домета, бранилац би највероватније размештао атомска оруђа позади резервног положаја или нешто дубље. Велика гломазност и тежа покретљивост тих оруђа пружале би могућност да се она раније открију (на већој дубини, док се привлаче ка фронту) и да се прати њихово премештање.

Особиту корист при уништењу атомских оруђа могле би да пруже партизанске јединице, чије би акције у оперативној дубини биле од огромног значаја.

Како остварити покретљивост?

Врло је тешко извући правилне закључке о утицају нуклеарног оружја на формацију тактичких јединица. Потреба нарочито велике покретљивости и маневарске способности јединица (као што смо из ранијег излагања видели), с једне стране, и потреба довољне ватрене, ударне и оклопне моћи јединица у разним борбеним дејствима, с друге стране, показују да би тактичке јединице требало да претрпе извесне промене у формацији. Највероватније је да ће пешадиске дивизије (не само оне од око 18.000, већ и оне од 10.000—11.000 људи) претрпети веће промене. Иако су савремене по својој ватреној, ударној и оклопној моћи, оне ипак нису довољно маневарски способне, чак ни онда када би се моторизовале и тиме повећале брзину кретања. Пешадиско борбено језгро им је преголемо, елементи за подршку и обезбеђење (артиљерија, инжињерија, итд.) исувише су им везани за боље путеве, а да и не говоримо о позадинским деловима, који су, да би обезбедили нормално дотурање животних и борбених потреба оволикој снази, обично гломазни и претстављају велики баласт за покретљивост јединица.

Неки писци сматрају да је довољно да се садашња дивизија моторизује и тиме добије потребну покретљивост, а да истовремено сачува улогу највише тактичке јединице. Овом гледишту можемо противставити наша искуства из НОР-а. Наиме, иако наше дивизије нису биле моторизоване, оне су ипак биле врло покретљиве, тако да су успешно извршавале задатке не само тактичког већ и оперативног значаја. Просечна јачина наших дивизија износила је 3.000 — 6.000 људи, што је зависило од разних услова, али су оне, из разумљивих разлога, имале знатно мању ватрену и оклопну моћ од непријатељских дивизија. Међутим, овим се не може смањити важност и утицај моторизације на покретљивост јединица нарочито на равничастом земљишту са много комуникација.

Појачање ватрене моћи може се постићи повећањем количине пешадиског аутоматског наоружања у јединици. Јачина елемената за

подршку (артиљерија, инжињерија, итд.) била би мања код мањих формација, али би одговарала пешадиском језгру. Тиме би се постигла већа покретљивост, а не би се много занемарила ватрена моћ.

Решење проблема покретљивости позадинских делова лежи првенствено у њиховом смањењу, нарочито у смањењу формације јединица које они снабдевају. Несумњиво је да ће и систем снабдевања, с обзиром на изложеност позадинских јединица и установа атомском дејству, доживети извесне промене. Проблеми дотура и евакуације свакако ће се усложити, и све више се сматрају као оправдане тенденције које теже растурању позадинских јединица и установа, затим њиховом смањењу, примени пуне моторизације, дотуру за два, па и три степена ниже, а нарочито коришћењу ваздушног снабдевања (хеликоптерима), првенствено у неприступачним пределима (планине).

Питање употребе хеликоптера у условима атомског ратовања врло је значајно. Прво, они могу много да допринесу покретљивости и брзини у груписању снага са великих отстојања (у Кореји су хеликоптерима пребацивани батаљони за 6 часова, док би камионима за њихово пребацивање требало два дана), као и маневру на сваком земљишту (може се вршити искрцавање људи и помоћу лествица док хеликоптер лебди у ваздуху). Друго, помоћу флоте хеликоптера великог капацитета може се вршити снабдевање и крупних јединица, чиме би се постигла знатно већа покретљивост јединица у целини, јер би она постала независнија од установа које је снабдевају. Савремени хеликоптери могу да преносе по 40 војника са ратном опремом — као један железнички вагон. У рату у Кореји они су извукли из окружења у једном дану велики део опкољене 1 америчке дивизије. Због појачаног значаја хеликоптера у будућем рату, многе земље, а нарочито САД, форсирају њихову изградњу и њима обезбеђују првенствено своје снаге.

Најзад, смањене формације тактичких јединица у извесном смислу боље би одговарале и потребама за сигурним командовањем, а нарочито при брзој препрупаацији и брзој концентрацији и деконцентрацији снага у условима непријатељског атомског дејства.

*

Не мислим да умањујем значај мера противатомске заштите тиме што их нисам ни помињао, јер би то била посебна тема. У савременим борбеним дејствима треба извиђањем и осталим средствима открити непријатељске намере и утврдити могућности за употребу нуклеарног оружја. При томе је врло важно да се организује сигурно обавештавање о атомској опасности, да све јединице буду упознате са поступком у случају атомског дејства, а посебно да буду увежбане да врше укопавање по прописаним нормама, користећи за ово све расположиво време. Све ово, као и остале мере које умањују атомско дејство, треба најшире примењивати. Но, сматрам да правилно руковођење јединицама и њихова целисходна употреба ипак претставља битни услов да се непријатељска атомска дејства, у било којим приликама, што више избегну или онемогуће.